

Etimologia de la toponímia andorrana relacionada amb riscos geològics naturals

XAVIER PLANAS BATLLE & ÀUREA PONSA VIDALES

Mapa d'Andorra

L'etimologia és la branca de la filologia que estudia la forma originària dels mots i la seva evolució formal i semàntica. Al Principat d'Andorra l'etimologia toponímica ha estat estudiada per diversos autors, dels quals cal destacar l'eminent Joan Coromines en les obres *Estudis de toponímia catalana* (volums I i II, 1965 i 1970) i *Onomasticon Cataloniae* (1989-1997), i el professor Manuel Anglada amb l'obra *Arrels d'Andorra. Prehistòria d'Andorra a través dels noms de lloc* (1993).

En el present article ens ajudarem d'aquestes obres, així com del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (Coromines, 1980-2001), del *Diccionari català-valencià-balear* (Alcover-Moll, 1993) i de *La llengua catalana d'Andorra* (Riera, 1992), per a redescobrir, interpretar i fer una pinzellada a alguns antecedents històrics i prehistòrics d'esdeveniments associats a riscos geològics que han afectat les diferents contrades d'aquestes valls i que han sobreviscut, de vegades camuflats per l'evolució de la parla, fins als nostres dies en la rica i variada toponímia d'Andorra.

Una premissa molt important, de fet ja destacada en Coromines (1965 i 1970), és que per a la major part de noms andorrans podem trobar una explicació catalana o romànica; però, per més que se cerqui, hi ha una altra part de la toponímia que resta irreductible; tot i que aquesta part és menys nombrosa, està integrada per noms importants, com ara noms de viles.

Són topònims més antics que vénen d'è-

poques anteriors a la penetració de la romanització a les valls. Cercar l'etimologia d'aquests noms a Andorra és més senzill que en altres llocs de parla catalana, ja que aquí pràcticament no hi ha aportacions aràbigues, i quasi tampoc de cèltiques o germàniques. Cal recordar també que, entre el poble, la llengua basca va ser parlada al Principat almenys fins al segle VI dC (i no es descarta que fins a més tard i tot, ja que al Pallars Sobirà i l'Alta Ribagorça encara hi persistí entre els segles X i XII), i que el pas de basc a llengua romanç fou directe. D'altra banda, el llatí era la llengua culta emprada en molts dels escrits d'aquesta època i usada fins al segle XVIII (Anglada, 1993).

En la toponímia andorrana hi ha un seguit de mots de venerable antiguitat, avui en desús, però que romanen arrelats en molts noms de lloc. Alguns d'aquests mots, bàsics per a desxifrar el significat de la toponímia, són:

Pera: forma arcaica de *pedra*. Segons Coromines (1980-2001), sense desconèixer que *pera* és freqüentíssim en el segle XIII i primers decennis del XIV, en realitat aviat predominà definitivament *pedra*. A Andorra trobem aquesta forma arcaica fossilitzada, per exemple, en topònims com Perafita 'pedra fita'; roc de Persoma 'pedra soma, plana', situat sobre la Bauma de la Margineda; les Peres i la Pera, a Arinsal; Peralagua, a Aixovall; Percanela 'pedra canella, aixeta, que regalima', a Arinsal; Peracaus 'pedra de calç', a Canillo i a Pal, i la variant *Esperacaus*, a can Diumenge, etc.

Quer/car: segons Coromines (1980-2001), 'roca, penyal'. Derivat de *cariu*, d'origen pre-romà, probablement cèltic, potser procedent d'una arrel *karr* 'pedra, roca', i germà del basc (*h*) *arri* (ant. *karr*).

A Andorra trobem, per exemple, roc del Quer 'roc del roc' o 'penya-segat' a Canillo i a la Molina, a Sorteny, al

Roc del Quer
Foto: Xavier Planas

Prat de l'Allau-Ensegur

FOTO: Xavier Planas

solà del Pui de la Massana, a Aixàs i a Percanela. Trobem roc de les Esquiroles a Aixirivall i a la Senyoreta (Juberri); la Quera, a la Grella i a la canal Gran sobre Fontaneda; Querol, a Llorts, i Querol de la Plana, a Rep; les Queroles, al Brossós de les Salines; pic de Carroi 'quer roig', Carcamanyat (a l'Aldosa de la Massana); roc d'Esquers, a l'obac d'Escaldes-Engordany; Escalluquer, entre la Massana i Erts, i Esquirolets, a Canillo, etc.

Coma: *vall* (del gàl·lic *cumba*), segons Alcover-Moll (1993). Segons Coromines (1980-2001) pot tractar-se d'un translàtic en altres llengües (anglès *cumb* 'vall', *cumbos* en irlandès i bretó). És un mot arreladíssim i és cabdal de la llengua de tots els temps, en els dominis francès (*combe*), occità (*comba*, *coumbo*), gascó (*coume*), així com en tota la terra catalana i en la Gàl·lia Cisalpina. És un mot documentat copiosament des dels orígens de la llengua i de significat uniforme arreu.

A Andorra trobem, per exemple, la Comella a l'obaga d'Andorra la Vella; la Coma, a l'Aldosa, al bosc de Pal i a la Calcinera de Beixalís; coma Bella, a la Rabassa de Sant Julià de Lòria i als clots de l'Òs de Canillo; Comapedrosa i Comallempla 'coma llímpia', 'neta' (segons Anglada), a Arinsal.

Cauber/caülla/catolla/espeluga: segons Alcover-Moll (1993) una *cauba* és una *balma*, *caüllar* és 'brescar-se el pa, fer-s'hi forats'. En Coromines (1980-2001) trobem que *cau* prové del llatí *CAVUS* 'buit'. Segons Coromines (1980-2001) *espluga* és 'una caverna, gran balma', del llatí vulgar *SPELUCA*, variant de *SPELUNGA*, i aquest manllevat del grec; la variant *SPELUCA* no apareix en baix llatí fins al segle XI, però avui està difosa des del Tirol al llarg dels Alps, per Provença, Alt Llenguadoc i en català fins a l'Alt Aragó; com que hi ha altres variants, tipus *SPELUCUS* i *SPUGA* (Urgelet, Valls d'Aran i de Luixon), sembla que, tant *SPELUCA* com aquestes variants són degudes a una adaptació creixent del greco-llatí *SPELUNCA* al mot *SPECUS*, nom llatí antic de la

caverna. A Andorra trobem aquestes formes arcaïques fossilitzades, per exemple, en topònims com roc de l'Espeluga, al solà de Mossers de Fontaneda; l'Espeluga, al solà de les Costes (a Beixalís) i a Setúria; els Caubets, a Xixerella; els Escaubers, a Llorts, i les Escaubelles, en la carretera de Nagol (aquests dos darrers topònims coincideixen amb tarteres de grans blocs i col·luvions associats als grans moviments de vessant dels Escaubers i de Certés, que probablement presentaven cavitats 'caus' o 'petites cavernes'); la catolla de la Guineu, al bosc de Canòlic; la canal del Torrent Cauber, a l'Angonella; la Caolla, a les Agols.

TOPONÍMIA ASSOCIADA A RISCOS NATURALS I GEOLÒGICS

1. Allau/llau: prové del llatí *LABE*. Actualment predomina *allau*, sobre *llau*. — Allau de neu: massa de neu o de glaç que es desprèn i es precipita muntanya avall a una velocitat superior a 1 m/s.

— Allau/llau de terres, fang, pedres: fa referència a 'corrent d'arrossegalls, esllavissada, ensulsiada, llac/llacada'.

A Andorra són famoses les zones d'allau de neu, ben conegudes des d'antic, que poden arribar a afectar fins alguns fons de les valls principals i algunes vies de comunicació:

Allau de Soldeu, allaus d'Arinsal (a les Fonts, a Percanela i a la Burna); allaus del Casamanya, allau dels Plans i l'Aldosa, a la parròquia de Canillo; allau de la Gavatxa, a la solana del Pas de la Casa, etc.

D'altra banda, el registre toponímic manté de forma fossilitzada zones amb afectació d'allaus/llaus de terres, de fang i de pedres:

Camí de les Allaus/Llaus i forat de les Allaus/Llaus, a Engordany; el clot de l'Allau i serrat de l'Allau, a Engolasters; el bosc de les Allaus, a la morrena central del serrat de Sant Jaume dels Cortals d'Encamp.

A Arinsal també trobem el prat de l'Allau i l'allau del Mas, en el sector del Mas de Ribafeta. Aquests topònims poden estar associats a corrents d'arrossegalls relacionats amb el topònim *Ribafeta* (del llatí *RIBA FRACTA*), que probablement guarda relació amb el gran moviment del vessant del Mas de Ribafeta, que abraça el vessant de les Feixes de Besolí fins a Terra Aimara. També, sobre la toponímia trobem el solà de l'Allau, balmes del Solà de l'Allau i prat de l'Allau, a Llorts, en el sector de l'Ensegur; en aquest indret el mot *allau*, tant es podria referir a 'allau de neu' com a 'allau de terres' (corrents d'arrossegalls que arrenquessin entre el solà de l'Allau i la morrena de les Bordes de l'Ensegur; de fet, en aquest sector s'observen cicatrius i xaragalls que amb molta probabilitat haurien generat corrents d'arrossegalls), i, fins i tot, a 'allaus de pedres' (desprenements associats al vessant rocós de les balmes del Solà de l'Allau). El que sí descartem és que aquesta allau fos la causant de la destrucció de l'antiga església de Sant Serni de Llorts, tal com apunta Anglada (1993).

Altres indrets on apareix el topònim *allau* són: la roca de les Allaus i les Allaus (a Besolí, sobre el Serrat), que podria anar associat a les allaus de neu

Bosc de les Allaus

FOTO: Xavier

que a l'hivern s'hi produeixen; planell de l'Allau, a la Molina i als clots de l'Ós (Canillo), i les Allaus, a la solana de Faucellers; aquí, aquest topònim podria anar associat a desprendiments rocosos de l'engorjat del riu o, més probablement, a esllavissaments dels dipòsits glàcio-lacustres, associats a l'estany juxtaglacial del riu d'Aubinyà.

2. Llac/llacada/ llaquer/lluquer/lladrer/edrer/cedre: segons Coromines (1980-2001), *llac* prové del llatí LACUS. El significat del mot *llac*, més escampat actualment, fa referència a una 'gran extensió d'aigua que ocupa una depressió'. Als Pirineus i a Andorra actualment no hi ha cap llac en aquest sentit; sí que hi trobem estanys –que impliquen dimensions considerablement més petites–. Segons Coromines (1980-2001), dir *llac* d'un estany ha estat sempre una cosa artificial, deplorable i blasmable, calc del francès o el castellà, o imitació llatina o italiana. *Llac* també significa, segons Alcover-Moll (1993), 'llot', fang apelagós que queda dipositat en les basses i depressions del terreny després d'una riuada o de grans pluges'; així mateix, Riera (1992) recull que *llacada* també fa referència a *esllavissada*. Nosaltres postulem, després d'haver observat els indrets que porten aquest nom, que aquests mots fan referència a 'corrents d'arrossegalls, esllavissades' i a 'caiguda de blocs rocosos'. A Andorra trobem aquest nom reflectit en la toponímia del pic dels Llacs, riu dels Llacs, font dels Llacs, bosc dels Llacs, els Llacs (tots ells situats a la part alta de Setúria, parròquia de la Massana); indiscutiblement, aquest vessant presentà en el passat una forta dinàmica de 'vessant', igual com succeí l'any 1982 en tota la capçalera de Setúria. Cal re-

Pic dels Llacs

FOTO: Xavier Planas

marcar que en aquest sector no hi ha cap estany que pugui donar lloc a confusió amb la primera definició de *llac*. També hem trobat el topònim *llac del Cubil* al vessant del pic Alt del Cubil (a la parròquia d'Encamp); en aquest cas, s'observa una mala menció de l'estany del Cubil, que en els mapes apareix com a *llac*; el *llac del Cubil* correspon a 'colades de blocs'.

Retrobem el mot *llac* a la coma de Ransol, a l'indret conegut com a pleta dels Llacs; aquest és un vessant també sense estanys i amb dipòsits glacials que en el passat donaren lloc a corrents d'arrossegalls, l'evidència dels quals és el con de dejecció, situat en el fons de la vall, entre el bosc de la Borda del Rauquet i els basers del Motxo.

Associat a zones de llaus de terres, existeix el mot *llaquer*. No n'hem recollit cap al Principat, però hem observat la forma els Lladrers (al solà d'Engordany) i el Lladrer (a Vila), que tant Coromines com Anglada associen a l'evolució del mot llatí HEDRERA (*heura*); nosaltres, en base al coneixement geomorfològic, hi observem l'evolució del mot *llaquer/s*. Els Lladrers (al solà d'Engordany) van associats a corrents d'arrossegalls que

afectaren els dipòsits glacials i col·luvials, que es troben en aquest sector, i el Lladrer de Vila es troba associat a esllavissades dins el gran moviment de Vila-Beixalís, cartografiades en l'*Estudi del Gran Moviment de Vila-Beixalís* (Euroconsult 2002). Hem observat aquest topònim, també amb aquest sentit, en altres indrets del Pirineu català, com: el Lladrer, mas de la parròquia de Matamala (Ripollès); font del Lladrer, a prop de Setcases (Ripollès); los Lladresos, a prop de Talarn (Pallars Jussà), etc.

Un altre topònim molt interessant, i que nosaltres també relacionem amb la dinàmica de vessants que ha generat esllavissades en el passat, és *edrer*, possible evolució del mot *lladrer*. Tro-

El Cedre

Lladrer de Beixalís

FOTOS: Xavier Planas

Costa dels Edrers

Foto: Xavier Planas

bem aquest topònim sobre Segudet, a l'indret anomenat *costa dels Edrers*, que correspon a una zona amb un 'barret de bruixa' o 'pilar coronat' (*dame coiffée*) format per sediments glacials remobilitzats, que simbolitza el testimoni de grans esllavissaments que van afectar el sector després de la retirada de la glacera de la Valira del Nord (dels quals s'ha datat que els primers són anteriors a 8589+/-90 BP (Turu i Planas 2005), repetint-se també en el neolític (Yañez 2003).

Caldria també analitzar detalladament, des d'un vessant etimològic, si el mot *edrer* es podria trobar camuflat dins el topònim *el Cedre*, que trobem a Santa Coloma (Roureda del Cedre). Aquest indret va ser afectat amb posterioritat a 5100+/-40 BP (Turu i Planas 2005) per un important avanç de les tarteres d'Enclar i del con de dejecció del torrent de Lluixent Passader. En la zona del Cedre s'han trobat diversos vestigis de l'Edat del Bronze on s'aprofitaven les cavitats intersticials dels grans blocs de granodiorita de la tartera com a habitació. Canturri *et al.* (1985) i Llovera & Colomer (1989) apunten com una de les possibilitats de l'abandonament del Cedre la dinàmica de vessant, de desprendiments o de corrents d'arrossegalls, *llacades*, que haurien afectat la zona.

Un altre topònim molt interessant, que sembla portar emmascarat el mot *llaquer*, correspon a l'Escalluquer (*Escall+llaquer*), que interpretem com a 'penya-segat', del qual es desprenen pedres 'blocs rocosos: *quers*'; efectivament, l'indret anomenat així, situat entre la Massana i Erts, correspon exactament a aquesta definició.

A Andorra també, per comparació amb el significat de 'llacada de terres i fang', i tal com va recollir Alcover-

Moll (1993), s'usa el terme *llacada* en referència a 'allaus de neu de petita dimensió'; aquest mot s'ha pogut recollir en la parla, tant a la vall de la Valira del Nord com a la del Valira d'Orient, i també és present en el diccionari de Riera (1992).

3. Call/callissa/escall/escolls: tal com recull Anglada (1993), *call* (o *callisa*) es refereix sovint, Andorra, a l'indret per on passa un riu o un torrent,

molt engorjat entre penyes altes; pot referir-se també a 'camí en igual situació'. Prové del llatí CALLE, que a la vegada fou recollit del celta *caila*, *caille*. A Andorra trobem el mot *callissa* associat habitualment a 'camins que discorren per antics cursos de torrents abandonats o cursos intermitents situats en els cons de dejecció de fons de vall' i, per tant, situats en zones de risc per corrents d'arrossegalls o avingudes torrencials: Prat de Call (a Segudet), on es localitza una sepultura neolítica enterada per un esllavissament (5350+/-40 BP, Yañez 2003); Terra Callissa, a Arinsal; Callissa de l'Aubrial, a Ansalonga; Callissa del Palomer, a la Massana; Callissoles, a Santa Coloma; Terres de la Callissa dels Batallats, a Ansalonga, etc. D'altra banda, segons Coromines (1989-1997), *Escalls* probablement és l'aglutinació *dels calls*, passatge estret. El mot *escolls* pot provenir, segons Anglada (1993), de *escollar* 'estimbar'; també de *camí o pas estret entre roques* 'penya-segats', etimològicament del llatí COLLE (*coll*), amb l'article arcaic es prefixat. No es descarta tampoc que pugui ser una variant de *call*, *escalls*. A Andorra trobem: Pont i carrer dels Escalls a Escaldes-Engordany; els Escolls, a Engordany i a Anyós; l'Escalluquer, entre la Massana i Erts. En tots aquests casos observem que es tracta d'indrets amb penya-segats on hi ha perillositat associada a caiguda de blocs

rocosos.

4. Negadelles/l'aiguat/ l'aiguader/aigueta: tots aquest indrets fan referència a llocs que 'es neguen', que 's'inunden d'aigua'. *Negadelles*, segons Anglada (1993), és una derivació genuïnament andorrana, que s'usa com a sinònim de *patamoll*; l'etimologia seria derivada del llatí NECARE. A Andorra s'ha observat aquest topònim a Arinsal. El topònim *Aiguat* es troba a Erts; *l'aiguader*, a la Costa dels Aiguaders (al Francolí); *Aigueta*, a Andorra la Vella i Escaldes-Engordany.

5. Pedral/pardal/pedrusques/pedregassos/pedregosa: tots aquests mots fan referència a indrets on s'han sedimentat d'una manera natural pedres (vegeu també *tarter -a*); l'etimologia és del llatí PETRA 'pedra'. A Andorra trobem els Pedrals, a Encamp (es tracta d'un con d'esbaldregalls associat a un gran moviment); el Pardal (possible evolució de *pedral?*), entre la Massana i Erts; Pedregassos, a Santa Coloma; Pedregosa, a la Vall del Riu; Pedrusques, al Griu, a Sispony i al Camp de Claror, etc. D'altra banda, també hem observat el topònim Pont Pedregat a la Coruvilla (a Arinsal).

6. Tarter/tartera/tarterals/tarterers: extensió de terreny, al flanc d'una mun-

Pont dels Escalls

Foto: Xavier Planas

tanya, coberta de pedres despreses dels cims. L'etimologia, segons recull Anglada (1993), podria estar associada a *kar* 'pedra' i a *tar* 'gran'; en basc *tzar* significa 'gran extensió'. Aquests topònims solen evidenciar o indicar proximitat a indrets amb fenòmens de caiguda de blocs rocosos, però també n'hem trobats caracteritzant dipòsits de glacera rocallosa. A Andorra hi ha múltiples indrets amb denominacions associades a aquests mots recollits per Adellach i Ganyet (1977), el més conegut de tots és el Tarter (vila de la paròquia de Canillo).

7. Terregalls: sòl amb terra i pedra petita (col·luvions), pejoratiu de terra, de mal conrear, per on fins i tot es fa difícil el pas. Segons Coromines (1980-2001), *terregall* (*esturregall* a la Cerdanya) significa 'esllavissada, despreniment de terres', mot que amb algunes variants s'estén al llarg del Pirineu i Pre-pirineu, des del Rosselló fins al Pallars. També hem observat que *terregall* s'empra per a descriure zones amb tarteres amb grans blocs, aquests associats a dipòsits de glacera rocallosa. A Andorra trobem aquest topònim associat a la zona de sortida del gran moviment de Certés; els Terregalls, a l'Obaga d'Andorra la Vella; els Terregalls de l'Alt, a Comallempla i també a la Comapedrosa; els Terregalls del Solanet, a la Coma de Ransol, i Clots dels Terregalls, a la Coma de Ransol; tots associats a dipòsits de glacera rocallosa.

8. Les Agols/Nagol/Engolasters: Segons Coromines (1989-1997) i Anglada (1993), etimològicament provinent del llatí *AQUALE* 'olla d'aigua', i romanitzat en el sentit de 'viot, reguerot d'aigua, xaragall'. També cal tenir present que Coromines (1989-2001) presenta l'evolució de *AQUALE* cap a *aigual* com a 'aiguamoll, bassal', sobretot en muntanya; *-ol* indica 'reguerot d'aigua que corre entre la gleva, que ve del mollal', és un mot usual solament en els dos vessants pirinencs des de l'Alt Pallars fins a mar: *Aigols Podrits*, a Coma de Fresers; *Igol*, en forma parlada, a Prats de Molló i a Vilallonga (Tregurà); *Aigol*, a Setcases; *Agol*, a Pardines, i *Agal*, en sentit de 'coma per on baixa aigua', a l'Alta Cerdanya, a Naüja, a Osseja i a Palau de Cerdanya. Al Principat d'Andorra, tant a les Agols com a Nagol encara avui en dia podem apreciar les evidències geomorfològiques en els ves-

Escalluquer

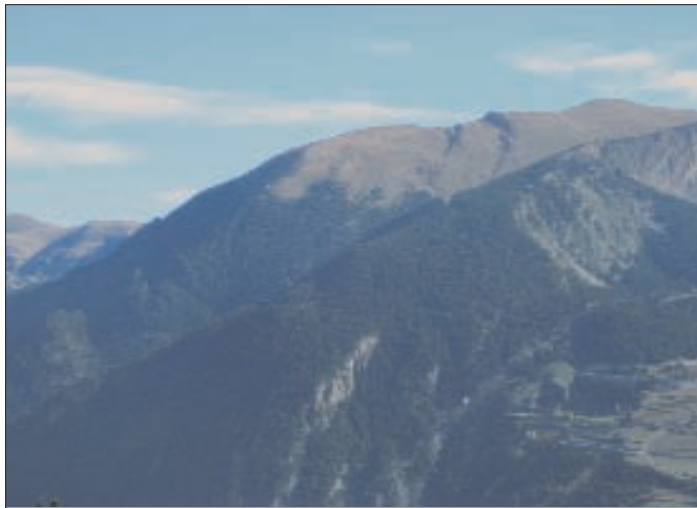
Foto: Xavier Planas

sants dels corrents d'arrossegalls que els han afectat en el passat. Pel que fa a Engolasters (*Egolestes*: primera referència escrita a l'any 1065), Coromines (1965 i 1970) diu que podria provenir del provençal *estier* 'canal, rierol', del llatí *AESTUARIUM*; Anglada (1993) proposa un *AQUALE* igual que per les Agols i Nagol amb un sufix *-aster*, que indica 'proximitat' o 'menyspreu'. Nosaltres defensem aquesta proposta d'Anglada (1993) basant-nos en el fet que, tant l'estany d'Engolasters (avui en dia recrescut per la presa de FEDA) com el Pla d'Engolasters, han estat en el passat *patamolls* en què s'havien convertit antics estanys juxtaglaciàls, en ajustar-se a la definició de *aigual*, donada per Coromines.

9. Llorts: tant Coromines com Anglada proposen per a aquest nom una etimologia basca *lurte* 'esllavissada, allau de pedres, ensulsiada, corrents d'arrossegalls'. Anglada (1993) posa com a evidències d'aquests fenòmens en aquesta zona els topònims Prat de l'Allau i Solà de l'Allau (sota l'Ensegur), i fa referència a la destrucció de l'antiga església de Sant Serni de Llorts. L'església actual de Llorts (del segle XVII) substituï en època indeterminada un altre temple, segurament romànic, situat abans d'arribar al poble (probablement entre la zona dels Camps de l'Església i l'actual Aparthotel Fitjat; de fet, durant l'excavació per a la construcció d'aquest Aparthotel es van trobar antigues restes

d'edificis). Pel que sembla, una allau de terra i roca va destruir l'antiga església. Per les referències del possible emplaçament d'aquest temple, ens decantem a pensar que el fenomen que causà aquesta destrucció fou un corrent d'arrossegalls provinent de l'Angonella. L'etimologia del mot *Llorts* també podria anar associada al 'gran moviment dels Escaubers', situat aigües amunt del poble en el vessant dret, datat en 6210+/-50 BP (Turu i Planas, 2005), que va arribar a obturar en el passat la Valira del Nord.

10. Setúria/Ós de Civís/Coll de la Botella: en els dos primers d'aquests noms de lloc, Anglada (1993) hi observa una relació d'hidronímia. Nosaltres també la hi veiem, i, a més, també hi relacionem i afegim: coll de la Botella (abans Gotella 'que degota' –Anglada, 2003–), el riu i coll l'Aquell/Laquell (per similitud al llatí *AQUALE*) i Costa dels Aiguaders (al Francolí); així mateix, recordem la impetuosa força i els danys que els aiguats de l'any 1982 van causar en tota la vall d'Ós. Recollint les argumentacions d'Anglada (1993), observem que Setúria és una capçalera d'una conca hidrològica (amb exposició oest), Ós de Civís (Aós, en nomenclatura catalana) ho associa amb una evolució del llatí *AQUOSUS*/-A/-UM. També observa una tautologia Setúria = Aós 'amarat d'aigua, aigua en abundància'; a més, Setúria conté morfemes ibero-bascos *ur* 'aigua', *is* 'riu, aigua

Encampadana

Foto: Xavier Planas

corrent', *tir* 'curs d'aigua'. Anglada (1993) també recull observacions prèvies que hi veuen un (*e*)*se/etxe* 'casa', o fins *else/lese* 'fondo'.

11. Bississarri: Coromines (1965-1970 i 1989-1997) i Anglada (1993) donen a aquest nom un origen clarament basc, que prové de l'aglutinació dels termes *basa+sarri* (*baxa* és un diminutiu de *basa*, 'desert, lloc silvestre', *baso* 'precipici' -d'aquí *baser*, *basera-*, i *sarri*, que vol dir 'freqüència', és a dir 'indret on freqüentegen els precipicis' (*basers*). Recordem que el poble de Bississarri es troba enmig de la vall d'Ós, engorjada, amb precipicis i tarteres; per tant, tenim en aquest nom una esplèndida descripció del paratge.

12. Erts/Margineda/Ribafeta/Riba Escorjada (Escorxada)/Racofred: Tots aquests topònims tenen relació amb *riba*. *Erts*, segons Coromines (1965-1970) i Anglada (1993), prové del basc *ertz* 'caire, vorera' en relació a l'emplaçament d'aquest poble al marge 'vora' del riu d'Arinsal. Segons Anglada (1993), ve a ser un equivalent del romànic *Ribafeta*, semànticament. *Margineda* també fa referència a 'marge'. *Ribafeta*, una composició romanitzada de RIBA FRACTA 'Riba trencada', podria tenir un origen associat a l'Allau del Mas (possible allau de terres, concentrada al torrent del mateix nom), que hauria 'trencat' el vessant, i que, tal com hem esmentat anteriorment, podria guardar una relació amb el gran moviment, que es troba en el vessant de les Feixes de Besolí. Riba Escorjada (també Escorxada), Anglada (1993) l'associa a 'indret sense la capa aglevada,

erosionada'; nosaltres també hi veiem una associació geomorfològica amb l'expansió lateral del Pic d'Encampadana, que dona al conjunt del vessant una morfologia de serra dentada, trencada, per salts de falla, en definitiva escorxada. Anglada (1993) també as-

socia el topònim Racofred, situat sobre el Pla de l'Estany d'Arinsal, a una evolució del llatí ROCA FRACTA i el relaciona amb l'escarpament de les crestes del sector. Altres topònims que poden evidenciar trencament del vessant són Estany Esbalçat, al Castellar a Ordino, que podria estar relacionat amb reactivacions de falles secundàries post-tardiglaciàries associades a la falla de Merens (Turu i Planas, 2005), i l'Anrodà, que caldria analitzar filològicament, tenint en compte una possible desviació semàntica del mot *rotar*, que en rossellonès encara significa 'desbordar-se un corrent d'aigua', en el sentit de *rompre* (*rot* 'esparracat') del llatí RUMPERE, ja que a la seva falda es troba l'Estany de l'Isla, l'illa del qual presenta un origen relacionat amb una important esllavissada que va afectar el vessant d'aquest pic. Més topònims que fan referència a zones on hi ha problemàtica associada a inestabilitats de vessant són: Rocs Tous, a la Solana d'Encamp; Roca Podrida, al Pardal, entre la Massana i Erts; Font Podrida (sobre el gran moviment d'Aixirivall), i Andorra Morta, a Andorra la Vella. Segons Anglada (1993), Andorra Morta és un topònim fossilitzat de localització molt difícil; apareix dins els límits de la parròquia d'Andorra la Vella i semblaria que es podria localitzar en les proximitats de Roca Morta, formant pessons de grans pedrasses del Massís d'Enclar.

13. Certés: tant Coromines com Anglada atribueixen a aquest mot un possible origen basc relacionat amb *zarta* 'tany o branca', i l'associa a 'fi de vegetació' (*timberline* en anglès). Nosaltres trobem estranya aquesta etimologia, ja que el poble de Certés no es

troba pas al límit de la vegetació arbòria; caldria potser buscar-hi una etimologia relacionada amb el gran moviment que afectà tot el vessant; així, humilment, plantejem una evolució de *lurte/lorte(l)/lartell/sartell(s)/certés* (*lurte* del basc 'esllavissada'; vegeu també Llorts). Ho argumentem basant-nos en el fet que el poble es troba just per sota la zona de cicatriu (a l'inici) del gran moviment de Certés, el qual actualment encara presenta proves d'un cert moviment residual en alguns sectors. ◆

Bibliografia

- ADELLACH, B. i Ganyet, R. (1977), *Valls d'Andorra. Geografia i diccionari geogràfic*, MI Consell General, Andorra.
- ALCOVER, Mn. A.M. i Moll, F.de B. (1993), *Diccionari català-valencià-balear*, editorial Moll, Palma de Mallorca.
- ANGLADA, M. (1993), *Arrels d'Andorra. Prehistòria d'Andorra a través dels noms de lloc*, edit. Andorra, Andorra la Vella.
- CANTURRI, P., Guillaumet, E., Llovera, X. i Burgués, P. (1985), *Le domaine archaéologique d'Andorre. Les dossiers Histoire et archaéologie*, núm. 96, Turin.
- COROMINES, J. (1965 i 1970), *Estudis de Toponímia Catalana* (volum I, 1965, i volum II, 1970), Biblioteca Filològica Barcino, edit. Barcino, Barcelona.
- COROMINES, J. (1989-1997), *Onomasticon Cataloniae*, Curial Edicions Catalanes, Barcelona.
- COROMINES, J. (1980-2001), *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Curial edicions catalanes, Barcelona.
- EUROCONSULT (2002), *Estudi de la zonificació del terreny segons la seva problemàtica geològica: gran moviment de Vila-Beixalís (parròquia d'Encamp)*, Ministeri d'Urbanisme i Ordenament Territorial, Govern d'Andorra.
- RIERA, M. (1992), *La llengua catalana a Andorra. Estudi dialectològic dels seus parlars rurals*, edit. Mirador, IEA Barcelona.
- TURU, V., i Planas, X. (2005), *Inestabilidad de vertientes en los valles del Valira. Datos y dataciones para el establecimiento de una cronología, posibles causas. Andorra y Alt Urgell (Pirineos Orientales)*, VI Simposio Nacional sobre Taludes y Laderas Inestables, València.
- YAÑEZ, C. (2003), «La tomba de Segudet (Ordino): una nova aportació al neolític a Andorra», *Quaderns de recerca històrica*, 1, SAC.